

ΑΙ ΝΕΩΤΕΡΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΘΕΡΑΠΕΙΑΝ ΤΟΥ ΦΥΜΑΤΙΚΟΥ ΑΡΡΩΣΤΟΥ

Ἡ φυματιολογία κατὰ τὰ τελευταῖα σαράντα ἔτη ἐπετέλεσε τόσον σημαντικὰς προόδους ὅσον οὐδεμία ἄλλη εἰδικότης. Ἀποσπασθεῖσα τῆς μητρὸς παθολογίας προσεπάθησε διὰ παντὸς φυσικοῦ, χημικοῦ καὶ μηχανικοῦ μέσου νὰ καταπολεμήσῃ τὴν νόσον. Οὕτω μετὰ τὴν ἀπὸ ἑκατονταετίας ἐφαρμοζομένην ὑγιεινοδιαιτητικὴν ἀγωγὴν, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν τῆς πρὸς τὰς χειρουργικὰς μεθόδους, ὡς τὸν τεχνητὸν πνευμοθώρακα, τὴν φρενικοεξαίρεσιν, τὴν θωρακοπλαστικὴν, τὸν ἐξωπλεύριον πνευμοθώρακα, τὴν ἀναρρόφισιν τῶν σπηλαιῶν, τὰς σπηλαιοτομὰς ἀκόμη καὶ πλείστας ἄλλας μηχανικὰς θεραπείας, ἀποσκοποῦσα νὰ θεραπεύσῃ διὰ παντὸς μέσου τὴν πάσχουσαν μοῖραν τοῦ πνεύμονος. Ἐτέρου δὲν ἔπαυσε νὰ ἐρευνᾷ πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ εἰδικοῦ φαρμάκου διὰ τοῦ ὁποίου θὰ κατεπολέμει τὸν βάκιλλον τοῦ Koch, τὴν κυρίαν αἰτίαν τῆς δημιουργίας τῆς νόσου. Τὰ πάντα ἐχρησιμοποίηθησαν διὰ τὴν προφύλαξιν καὶ τὴν θεραπείαν τῆς φυματώσεως καὶ ὅλοι οἱ φυσικοὶ καὶ χημικοὶ παράγοντες οἱ συντελοῦντες διὰ τὴν ἐκδήλωσίν τῆς ἐμελετήθησαν ὥστε νὰ δύναται τις σήμερον νὰ βεβαιώσῃ ὅτι τίποτε δὲν παρημελήθη, τίποτε δὲν ἐλησμονήθη διὰ τὴν καταπολέμησίν τῆς καὶ τὴν θεραπείαν τῆς.

Ἐν τῇ ραγδαίᾳ τῆς ὅμως ἐξελιξεί ηἱ φυματιολογία ὑπέστη καὶ αὐτὴ τὴν ἐπίδρασιν τῶν κατευθύνσεων τὰς ὁποίας ἠκολούθει ἢ ἐν γένει ἰατρικὴ ἐπιστήμη καὶ ἀπέβλεψε καὶ αὐτὴ μόνον πρὸς τὴν νόσον καὶ ἐλησμονήθη τὸν φυματικὸν ἄνθρωπον.

Τὸ πνεῦμα τῆς διαρκοῦς ἀναλύσεως ἐπεκράτησε καὶ εἰς τὴν νέαν αὐτὴν εἰδικότητα, ἀνεζήτησε καὶ αὐτὴ τὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν κατάτμησιν. Συνεκέντρωσε καὶ αὐτὴ οὕτω ἄπειρον ἀριθμὸν γνώσεων καὶ γε-

γονότων-βακτηριολογικῶν, ἀνατομοπαθολογικῶν, φυσικοχημικῶν, πειραματικῶν, κλινικῶν καὶ θεραπευτικῶν, χωρὶς ὅμως πάντοτε νὰ ἔχη θετικὰ ἀποτελέσματα. Ἡ ἀναλυτικὴ αὐτὴ φάσις τῆς συγχρόνου φυματιολογίας, φάσις ἀναγκαία, δὲν κατάρθωσε νὰ ἀξιοποιηθῇ, δεδομένου ὅτι δὲν ἐπηκολούθησεν αὐτὴν φάσις συνθέσεως, οὔτε ἀντιμετώπισις τοῦ φυματικοῦ ἀρρώστου ἐν τῷ συνόλῳ του, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τῆς φυματικῆς αὐτοῦ πλευρᾶς. Ὅλη ἡ προσοχὴ ἐστράφη εἰς τὸν βάκιλλον, εἰς τὴν τοξίνην, εἰς τὴν ἀλλοίωσιν, εἰς τὸ ἔδαφος.

Ὁ φυματικὸς ἀρρώστος ἀπετέλεσε τὸ ἔδαφος εἰς τὸ ὁποῖον μετεφέροντο τὰ ἐκ τῶν ζῶων πειράματα, πᾶσα δὲ ἐφαρμοζομένη μέθοδος ἐστηρίζετο εἰς τὰ στατιστικὰ γενικὰ ἀποτελέσματα, χωρὶς νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ ἀτομικὸν ψυχοβιολογικὸν σύνολόν του, χωρὶς ὁ ἀτομικὸς παράγων ἐκάστου ἀρρώστου, ὁ ἀσκῶν καὶ τὴν κυριώτεραν ἐπίδρασιν εἰς ἐκάστην περίπτωσιν διὰ τὴν πορείαν τῆς νόσου καὶ τὴν θεραπείαν τῆς, νὰ ἀντιμετωπίζεται σοβαρῶς.

Ὅ,τι παρατηρεῖται γενικῶς εἰς τὴν ἱατρικὴν, ἐντονώτερον ἐξεδηλώθη εἰς τὴν φυματιολογίαν, δεδομένου ὅτι οἱ πάσχοντες ἐκ φυματώσεως ἐν σχέσει πρὸς τοὺς πάσχοντας ἐξ ἄλλων νόσων εἶναι ἀπείρως πολυαριθμότεροι. Ἡ σπουδὴ καὶ ἡ θεραπεία τοῦ φυματικοῦ περιορίσθη εἰς τὴν μελέτην τῆς νόσου ἀπὸ κλινικῆς, ἀκτινολογικῆς καὶ μικροβιολογικῆς ἀπόψεως, ὁ φυματικὸς ὅμως ἀρρώστος, ὁ φυματικὸς ἄνθρωπος, ὁ πραγματικὸς, ὁ ζωντανός, ὁ μὴ παρουσιάζων μόνον σωματικὰς ἐκδηλώσεις ἀλλὰ καὶ ψυχικὰς τοιαύτας, ἐλησμονήθη.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι κατὰ διαστήματα, κατὰ τὸν παρελθόντα καὶ τὸν πα-

ρόντα αἰῶνα, παρουσιάσθησαν οἱ ἐπιστήμονες οἱ ὅποιοι ἐπέσυραν τὴν προσοχὴν τῶν συγχρόνων τῶν ἐπὶ τῆς μεγάλης σημασίας τὴν ὁποίαν ὁ ψυχικὸς παράγων ἀσκει εἰς τὴν ἐκδήλωσιν καὶ τὴν πορείαν τῆς φυματιώσεως. Ἐν τῷ συνόλῳ ὅμως ἡ φυματιολογία ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον τῆς καὶ ἡ ψυχοσωματικὴ ἐνότης τοῦ φυματικού ἀνθρώπου ὄχι μόνον ἠγνοήθη ἀλλὰ καὶ ἀντίκρουσε τὴν ἀρνήσιν ἢ τὴν περιφρόνησιν τῶν ἐπιστημόνων.

Ἡ βιολογία τῶν φυματικῶν ἀρρώστων ἠγνόησε πᾶν τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς ψυχικῆς σφαίρας καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἐτόλμων νὰ ὑπερασπίσουν τὰς ἀληθεῖς αὐτῆς κατευθύνσεις ἐθεωροῦντο ὡς πνεύματα ἀντιεπιστημονικά.

Ἄμφίπλευρος ἡ πνευμονικὴ φυματιώσις ὑγειονοδιαιτητικὴ ἀγωγή, σανατόριον.

Μονόπλευρος σπηλαιώδης ἀλλοίωσις-ὑγειονοδιαιτητικὴ ἀγωγή καὶ τεχνητὸς πνευμοθώραξ κ.ο.κ.

Εἰς ἐκάστην περίπτωσιν ἀναλόγως τῶν κλινικῶν, ἀκτινολογικῶν καὶ μικροβιολογικῶν δεδομένων, τυποποιημένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἀναλόγως τῆς περιπτώσεως θεραπείας. Ὑγειονοδιαιτητικὴ ἀγωγή καὶ συμπτωξιοθεραπευτικαὶ μέθοδοι, τὸ πᾶν διὰ τὴν θεραπείαν. Ἐνίοτε ἐφηρμόζετο καὶ τὸ ἐκάστοτε εἰδικὸν φάρμακον κατὰ τοῦ βακίλλου τοῦ Koch καὶ ὁ ἀγὼν ἐθεωρεῖτο πλήρης. Τὸ ἱατρικὸν καθήκον εἶχεν ἐκτελεσθῆ.

Τὸ ἐνιαῖον ὅμως τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος τελείως παρημελεῖτο. Τὸ πρόβλημα τῶν ψυχοσωματικῶν ἀλληλεπιδράσεων, τῶν σχέσεων τοῦ ψυχικοῦ πρὸς τὸν σωματικὸν κόσμον, δὲν ἐλαμβάνετο σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν. Ἡ φυσιολογία τοῦ φυματικοῦ παρέμενε κατὰ μέγα μέρος φυσιολογία τοῦ ἐργαστηρίου, ἀναλόγως πρὸς τὴν τῶν ζώων, ἀντὶ νὰ εἶναι ἀληθῶς καὶ πλήρως μία φυσιολογία τοῦ ἀνθρώπου. Ἀντιμετωπίζουσα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν μονομερῆ, τὴν φυματίασιν, ἀπασχολουμένη ξηρῶς μὲ τὴν θεραπείαν τῶν φυσικῶν ἐκδηλώσεων, ἡ φυματιολογία, παρέμεινε ἔξω τοῦ ἀρρώστου, ἀνεξάρτητος σχεδὸν ἀπὸ αὐτόν.

Τὸ ἀποτέλεσμα ὄλων τῶν ἀνωτέρω ἦτο, καὶ δυστυχῶς ἐξακολουθεῖ εἰσέτι νὰ εἶ-

ναι, ἡ συνέχισις τῆς ἀγωνίας, τῆς παρατηρουμένης τόσοσιν μεταξὺ τῶν ἱατρῶν ὅσον καὶ μεταξὺ τῶν ἀρρώστων, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θεραπείαν τῆς φυματιώσεως. Οἱ ἱατροὶ περιορίζονται εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν γνωστῶν θεραπευτικῶν μέσων, ὁ ἄρρωστος ἀντιμετωπίζεται μόνον μὲ τὰς ἐξωτερικὰς σωματικὰς ἐκδηλώσεις τῆς νόσου καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελῆ ἓνα ἀριθμὸν μέσα εἰς τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν συνωστιζομένων εἰς τὰ ἀντιφυματικὰ ἱατρεῖα ἀνθρώπων.

Ὁ, ἐσωτερικὸς κόσμος τοῦ ἀρρώστου, τὰ ἄπειρα ψυχικὰ καὶ ἠθικὰ του προβλήματα ποὺ τὸν βασανίζουν καὶ ἐπιδεινώνουν τὴν νόσον, αἱ συνθήκαι τῆς ζωῆς του, αἱ ἄμεσοι ἀνάγκαι του, παρέρχονται ἀπαρατήρητα.

Διαγιγνώσκεται ἡ νόσος, δίδονται αἱ δέουσαι ὁδηγίαι, στέλλεται οὐχὶ σπανίως ὁ ἄρρωστος εἰς τὸ σανατόριον, ὑφίσταται τὴν ἐκάστοτε ἐνδεικνυομένην ἐπέμβασιν-καὶ πλέον οὐ.

Ἡ πρόγνωσις ἀγνωστος ἀλλὰ καὶ ἡ θεραπεία ἡμιτελής.

Πρὸ τῆς καταστάσεως αὐτῆς, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς ἐπιστήμων δύναται νὰ ἀρνηθῆ ἀλλὰ καὶ ἡ ὁποία κατόπιν τῆς κατανοήσεως τῆς ἀνεπαρκειᾶς τῶν θεραπευτικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἀποβλέπουν μόνον εἰς τὴν θεραπείαν τῆς νόσου οὐχὶ δὲ αὐτοῦ τοῦ τοῦ ἀρρώστου, πρὸ τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἥτις δυστυχῶς παρατηρεῖται ὄχι μόνον εἰς τὴν φυματιολογίαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν καθ' ὄλου ἱατρικὴν, ἐσημειώθη εὐτυχῶς εἰς ὄλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου ἀντίδρασις ἀπὸ ἀρκετῶν ἐτῶν, ἡ ὁποία σημερινὸν εὐρίσκει πλέον γόνιμον τὸ ἔδαφος διὰ τὴν βλάστησίν της.

Αἴτημα ἱατρικὸν τῆς ἐποχῆς μας κατέστη πλέον ἡ ἀνάγκη τῆς ἀνανεώσεως καὶ τοποθετήσεως τῆς ἱατρικῆς ἐπὶ νέων βάσεων, ἐπὶ νέων θεμελιῶν, ἐφ' ὅσον πλέον κατενοήθη ὅτι ἡ μηχανιστικὴ θεώρησις τοῦ ἀρρώστου δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τὸν ἱατρὸν τὴν πραγματικότητα, τὴν ὁποίαν διαπιστώνει καθ' ἐκάστην, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐκδήλωσις καὶ γενικῶς ἡ ἔκβασις τῆς νόσου δὲν εἶναι πάντοτε ἀνάλο-

γος πρὸς τὴν σοβαρότητα τῆς τοπικῆς βλάβης, ἀλλ' ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἔναντι αὐτῆς ὁ ὀργανισμὸς ὡς ἐνιαῖον σύνολον, ὡς ζῶν ὀργανισμὸς, μὲ τὴν περίφημον καὶ ἀξιοθαύμαστον λειτουργικὴν του συνεργασίαν.

Πλήθος ἀπὸ τοὺς ἄρρώστους οἱ ὁποῖοι προσέρχονται νὰ ζητήσουν τὴν ἰατρικὴν συνδρομὴν παραμένουν ἀνικανοποίητοι ἐκ τῆς ἐκάστοτε ἐφαρμοζομένης εὐσυνειδήτου ἐπιστημονικῆς θεραπείας. Προσφέρουν ὁμῶς εἰς τὸν ἰατρόν, ἀπὸ τὴν καθημερινῆν των πείραν, τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἀσθένειά των, τῆς ὁποίας αἰ ἐκδηλώσεις μετὰ τῆς προσοχῆς ἐξετάζονται καὶ θεραπεύονται, δὲν ἔχουν ἄπλῶς ὡς μόνην αἰτίαν τὸν βάκιλλον, τὴν τοξίνην του, τὴν ἀλλοίωσιν, τὸ σωματικὸν ἔδαφος, ἀλλὰ ταυτοχρόνως βαθύτερα αἰτία, τὰ ὁποῖα πολλακίς δὲν φροντίζομεν νὰ ἀνεύρωμεν, νὰ ἀναλύσωμεν καὶ νὰ θεραπεύσωμεν.

Ἡ βαθυτέρα μελέτη τοῦ φυματικοῦ ἄρρώστου ἀποδεικνύει ὅτι ἡ κυρία αἰτία τῆς νόσου δὲν εὐρίσκεται μόνον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὀργάνου τὸ ὁποῖον προσπαθοῦμεν νὰ θεραπεύσωμεν, ὅτι δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος τὸ ὁποῖον ἔχει κλονισθῆ καὶ τὸ ὁποῖον προσπαθοῦμεν νὰ ἐπαναφέρωμεν ἐν ἰσορροπία, ὅτι αἱ ὀργανικαὶ διαταραχαὶ διὰ τὰς ὁποίας ὁ φυματικὸς ζητεῖ τὴν συνδρομὴν δὲν εἶναι μόνον ἀπόρροια τῶν γνωστῶν αἰτίων, ἀλλὰ ἡ συνέπεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀταξίας ἐσωτέρας τοῦ ὀργανισμοῦ, μὴ προσιτῆς εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν ἔρευναν, ἀταξίας ὁμῶς τὴν ὁποίαν μία ἄλλη ἔρευνα εἰδική, γινομένη μὲ εἰλικρίνειαν, μὲ ἐπιμονήν, θὰ ἀποκαλύψῃ.

Ὁρθότατα τονίζεται εἰς τοὺς φυματικούς ἄρρώστους, ὅτι ἡ νόσος ὀφείλεται εἰς τὴν κάμψιν τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν, ἀποδίδεται ὁμῶς αὕτη μόνον εἰς χημικούς καὶ φυσικούς παράγοντας, εἴτε ἀπὸ τὴν στέρησιν τῶν ἀπαραιτήτων καὶ χρησίμων τροφῶν διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ ὁποῖα προκαλεῖ τὴν διαταραχὴν τῆς διαιτητικῆς ἰσορροπίας εἰς τὸν ὀργανισμόν, εἴτε ἀπὸ τὴν ἀνθυγιεινὴν κατοικίαν, τὴν σωματικὴν ὑπερκόπωσιν, τὴν ὀμαδικὴν δια-

βίωσιν, τὴν ἀθλιότητα καὶ ἄλλα φυσικὰ αἰτία πού προετοιμάζουν εὐνοϊκὸν ἔδαφος διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ βάκιλλου τοῦ Koch.

Λησιμονεῖται ὁμῶς συχνὰ ἢ καὶ παραγνωρίζεται τελείως ὁ παράγων ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἰκατέχει πρωτεύουσαν θέσιν καὶ ἀσκει τεραστίαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν καὶ τὴν πορείαν τῆς φυματιώσεως. Αἱ ψυχικαὶ ἀγωνίαι, αἱ θλίψεις, οἱ συνεχεῖς κλονισμοὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἐκ διαφόρων αἰτίων, ἀτομικῶν καὶ ἐξωτερικῶν, αἱ παραβάσεις τοῦ ἠθικοῦ νόμου μὲ τὰς ἐκ τῆς συνειδήσεως ψυχικὰς συγκρούσεις, τὰ ψυχικὰ τραύματα μιᾶς ζωῆς ὀλοκλήρου πού ὑπονομεύουν διαρκῶς τὸ ἔδαφος τοῦ ἄρρώστου, τὰ διάφορα προβλήματα καὶ τόσα ἄλλα, δημιουργοῦν κατάστασιν διαρκοῦς ἐσωτερικῆς ἀναστατώσεως, ἐκ τῆς ὁποίας κύριως προέρχεται ἡ ἐλάττωσις τῆς γενικῆς καὶ εἰδικῆς ἀντιστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ. Αἱ ἀμοιβαῖαι ὁμῶς αὐταὶ σχέσεις τῶν φυσικῶν καὶ ψυχικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἐνιαῖον τοῦ ἀτόμου, παραγνωρίζεται. Καὶ ὁμῶς εἶναι πλεόν ἀποδεδειγμένον ἐκ τῆς πείρας σήμερον, ὅτι ἡ διαταραχὴ τῆς ψυχικῆς ἰσορροπίας καὶ ἡ κάμψις τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ ἀποτελεῖ τὴν συχνοτέραν αἰτίαν διὰ τὴν ἐκδήλωσιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νόσου.

Ἡ διαταραχὴ αὕτη ἢ ψυχικὴ μετὰ τῆς διαιτητικῆς διαταραχῆς καὶ τῶν ἄλλων διαταραχῶν τῶν προερχομένων ἐκ τῶν διαφόρων παραγόντων τοὺς ὁποῖους ἀνεφέρωμεν, εἶναι καὶ αἱ πραγματικαὶ αἰτίαι, αἱ ὁποῖαι ἐπιτρέπουν εἰς τὸν βάκιλλον τοῦ Koch νὰ ἐξακολουθῇ τὸ καταστρεπτικὸν ἔργον του.

Στενὴ καὶ μυστηριώδης συγγένεια, ἀλλὰ ἀπολύτως ἀληθής, ἐνώνει τὸ ψυχικὸν μέρος τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ σωματικόν, τὴν ψυχὴν μὲ τὸ σῶμα καὶ ὑποχρεώνει τὸν ἐπιστήμονα νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἄρρωστον ἀνθρώπον ὡς ὀλόγητα ψυχοσωματικὴν, ὡς μίαν ἔννοιαν, ἢ ὁποῖα διὰ νὰ θεωρηθῇ ὀλοκληρωμένη πρέπει νὰ μελετηθῇ ἀπὸ τῆς διπλῆς ἀπόψεως, τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν ἐκδηλώσεων. Ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις ἐκάστου φυματικοῦ ἀποτελεῖ τὸ ἀσθενὲς σημεῖον τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ ἐπι-

σύρη ἀπαραιτήτως τὴν προσοχὴν τοῦ φυματιολόγου, ἄλλως οὗτος θεραπεύων τὴν φυματίαν μόνον διὰ τῶν γνωστῶν μέσων σπεῖρει σίτον ἐπὶ ἐδάφους πετρώδους. Εὐτυχῶς τοῦτο ἐγένετο ἀρκούντως καταληπτόν ἀπὸ ὄλους τοὺς ἐπιστήμονας, ὥστε σήμερον νὰ δυνάμεθα μὲ χαρὰν νὰ χαιρετήσωμεν καὶ ἡμεῖς τοὺς νέους ὀριστικούς προσανατολισμούς τῆς ἐν γένει ἱατρικῆς καὶ εἰδικώτερον τῆς φυματιολογίας, πρὸς τὰς κατευθύνσεις αὐτάς, αἱ ὁποῖαι εἶχον κατανοηθῆ ἀπὸ τόσους σοφοὺς τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος αἰῶνος, χωρὶς ὁμως νὰ ἔχη ἐπιτευχθῆ ἀκόμη νὰ λάβουν συγκεκριμένην μορφήν καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν θεραπείαν τῶν φυματικῶν ἀρρώστων. Αὐτοὶ ὑπῆρξαν οἱ πρόδρομοι καὶ οἱ ὑπέρμαχοι τῶν μεγάλων ἱατρικῶν ἀληθειῶν τὰς ὁποίας συχνότατα διεκήρυξαν. Ὅπως ὁ μέγας Laennec, ὁ ὁποῖος πρὸ 130 ἐτῶν ἐτόνιζεν ὅτι «σχεδὸν ὅλα τὰ πρόσωπα πού ἔχω ἴδει νὰ γίνονται φθισικοί, παρ' ὅλον ὅτι δὲν ἐφαίνοντο νὰ ἔχουν προδιάθεσιν εἰς τὸ νόσημα τοῦτο, ὡφείλον τὴν ἐκδήλωσιν τῆς φυματιώσεως εἰς θλίψεις ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐβασανίζοντο». Ὅπως καὶ ἄλλοι κλινικοὶ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Dairembey, ὁ Jabourin, ὁ Detureiller, ὁ Pidoux, ὁ Renon κ. ἄ. οἱ ὁποῖοι ἐπέμειναν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν μᾶς παρέχουν αἱ μελέται συγχρόνων κορυφαίων φυματιολόγων, ὡς αἱ τοῦ Rist, τοῦ Duraust, τοῦ Jergent, τοῦ Turbau, τοῦ Branning, τοῦ Kollaritz, τοῦ Froelich, τοῦ Πετάση καὶ τόσων ἄλλων τῶν ὁποίων παραλείπομεν τὰ ὀνόματα.

Ἐπρεπε ὁμως νὰ προηγηθοῦν ὄλοι αὐτοὶ καὶ τόσοι ἄλλοι διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν τόσον σπουδαίαν διὰ τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην καὶ εἰδικώτερον τὴν φυματιολογίαν σύγχρονον ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν γίνεται πλέον καὶ ἐπισήμως παραδεκτὴ ἡ μεγάλη σημασία τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος διὰ τὴν ἐκδήλωσιν καὶ τὴν ἔκθασιν τῆς φυματιώσεως.

Τὴν ἐπίσημον αὐτὴν ὁμολογίαν, τῆς ἀτομικῆς πλέον ἱατρικῆς, τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος, τοῦ ἀνθρώπου ὀλοκλή-

ρου, ὡς ἐνιαίου ψυχοσωματικοῦ συνόλου, μᾶς ἔδωκαν αἱ ἐπιστημονικαὶ συναντήσεις, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν εἰς Γενεύην τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς εἰδικὸν συνέδριον εἰς τὸ ὁποῖον εἶχα τὴν τιμὴν νὰ παραστῶ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὰς συγκεντρώσεις αὐτάς, εἰς τὰς ὁποίας παρευρέθησαν 33 ἱατροὶ ἐξ ὄλων τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ὄλων τῶν εἰδικότητων, ὑπεστηρίχθη ἡ ἄμεσος ἀνάγκη τῆς θεμελιώσεως τῆς ἱατρικῆς ἐπὶ βάσεων ἀνθρωπίνων, ἐμελετήθησαν αἱ σχέσεις τῶν φυσικῶν καὶ ψυχικῶν ἀπόψεων τοῦ ἀρρώστου καὶ ἐθεωρήθη ἐπιβεβλημένη πλέον ἐκ τῶν πραγμάτων ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ψυχοσωματικῆς ἱατρικῆς, τῆς ἐννοίας τῆς ψυχῆς νοουμένης ἐν τῇ κυρίᾳ τῆς σημασίας, μὲ ὀλόκληρον τὸ πνευματικόν της περιεχόμενον καὶ οὐχὶ ὡς συνήθως ἐν τῇ ἱατρικῇ ἐκλαμβάνονται αἱ ἀντιδράσεις τοῦ νευροφυτικού συστήματος ὡς ψυχικαὶ ἐκδηλώσεις.

Εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν ἐπιστημονικῆς ἀνωτερότητος καὶ ἀξιοσημειώτου φιλομαθείας, ἐμελετήθησαν διάφορα θέματα, ὡς: «Ὁ ἱατρός καὶ ἡ ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος. Ὁ χειροῦργος ἐνώπιον τοῦ προβλήματος τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος». «Ἡ ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος καὶ ἡ φυματίασις». «Τί προσφέρει ἡ ψυχολογία τοῦ βίου εἰς πάντα ἱατρὸν διὰ τὴν πλήρη κατανόησιν τοῦ ἀρρώστου».

Ἐξετέθη ἡ προσωπικὴ πείρα ἐκάστου καὶ ἀντιμετωπίσθησαν ὅλα τὰ συναφῆ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου ὡς συνόλου ὀργανικοῦ, ζωντανοῦ, πού μᾶς τὸ δίδει ἡ συνεργασία σώματος καὶ ψυχῆς, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ νοηθῆ μόνον μὲ τοὺς νόμους τῆς φυσικῆς καὶ τῆς χημείας, τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὴν ζωὴν ὡς προσωπικότης, μὲ κοινωνικοὺς δεσμούς, μὲ προβλήματα, μὲ συγκρούσεις πού ὑπερβαίνουν τὴν φυσικὴν θεώρησιν καὶ ἀπαιτοῦν τὴν ἀντιμετώπισιν παρ' ἐκάστου ἱατροῦ ὁ ὁποῖος ἔχει ἐπίγνωσιν τῆς ἀποστολῆς του.

Ὡς μέλος τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων χαιρετίζω μετὰ χαρᾶς τὰ πορίσματα τῶν ἱατρικῶν αὐτῶν ἐπιστημονικῶν συναντήσεων τῆς Γενεύης, διότι καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπιστήμονες ἀπὸ ἐτῶν ἀπὸ

τῶν σπηλῶν τῶν «Ἀκτίνων» ὑπῆρξαν καὶ αὐτοὶ πρωτοπόροι τῶν ἀληθινῶν αὐτῶν βάσεων, αἵτινες ἐπεσφραγίσθησαν διὰ τῶν ἐν λόγῳ ἐπιστημονικῶν συζητήσεων. Τὰ ἱατρικὰ ἄρθρα τῶν «Ἀκτίνων» ἀπασχολήθησαν μὲ τὰ μεγάλα αὐτὰ ζητήματα καὶ ἐτόνισαν τὴν τεραστίαν σημασίαν ποὺ ἀσκεῖ ἐπὶ τοῦ ἀρρώστου ἢ ἐσωτερικῆ, ἢ ψυχικῆ, κατάστασις. Τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν ἀναπτύσει δι' εἰδικοῦ ἁρθροῦ του καὶ ὁ καθηγητῆς Μαρ. Γερουλᾶνος εἰς τὰς «Ἀκτίνας» μὲ τίτλον «Ἡ νόσος ὡς γενικὴ τοῦ ὄργανισμοῦ λειτουργικὴ παρεκτροπή».

★

Καὶ ἂν αὐτὸ ἀποτελῆ βασικὴν ἀλήθειαν διὰ κάθε νόσον, εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἰσχύει προκειμένου περὶ τῆς φυματιώσεως, νόσου ἢ ὁποῖα ἐπιφέρει σημαντικὴν ἀναστάτωση εἰς τὸν ἀρρώστον καὶ διαρκεῖ συνήθως ἐπὶ πολὺν χρόνον.

Οἱ μεγάλοι κλινικοὶ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ οἱ σύγχρονοι ἐδικαιώθησαν καὶ ἢ ἀντιμετώπισις τοῦ φυματικοῦ ἀρρώστου ὡς ψυχοσωματικοῦ συνόλου ἐγένετο ἀποδεκτὴ. Αἱ πρόοδοι τῆς φυματιολογίας, περὶ τῶν ὁποίων ὠμιλήσαμεν, θὰ εὔρουν ἐπὶ τέλος τὴν ἀξιοποίησίν των. Οἱ φυματιολόγοι πλέον θὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν ἐνότητα τοῦ φυματικοῦ ἀρρώστου, θὰ ἀναγνώρισουν τὴν ἀξίαν τοῦ προσωπικοῦ παράγοντος, θὰ πλησιάσουν ἀληθῶς τὴν ψυχοβιολογίαν καὶ μελετῶντες τὰς ψυχικὰς ἀνάγκας καὶ τὰ προβλήματα τοῦ φυματικοῦ ἀρρώστου, θὰ ἴδουν τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιστημονικῶν μεθόδων ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῆς προσωπικῆς δι' ἕκαστον θεραπείας.

Ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή ἐκ τῶν νεωτέρων τούτων ἀντιλήψεων εἶναι κατάδηλος.

Ἐφ' ὅσον ἢ κάμψις τῆς γενικῆς καὶ εἰδικῆς ἀντιστάσεως τοῦ ὄργανισμοῦ ὀφείλεται εἰς ψυχικοὺς καὶ φυσικοχημικοὺς παράγοντας καὶ ἢ θεραπευτικὴ ἀγωγή ὀφείλει νὰ ἀποβλέψῃ πρὸς τὰς δύο αἰτίας αἱ ὁποῖαι παρέσχον εὐνοϊκὸν ἔδαφος διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ βακίλλου τοῦ Koch. Κατὰ συνέπειαν δὲν εἶναι ἀρκετὴ μόνη ἢ θεραπεία ἢ ἀποβλέπουσα εἰς τὸ σῶμα. Ἡ πεῖ-

ρα ὄλων τῶν φυματιολόγων οἱ ὁποῖοι ἐμελέτησαν βαθύτερον τὰ αἷτια τῆς νόσου, ἀποδεικνύει ὅτι ὅσονδήποτε εὐσυνείδητος καὶ ἂν εἶναι ὁ θεραπεύων, ὅσονδήποτε μορφωμένος καὶ ἂν εἶναι, δὲν προσφέρει εἰμὴ ἡμιτελῆ θεραπείαν εἰς τὸν φυματικὸν ἀρρώστον ἐφ' ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς μιᾶς μόνον αἰτίας. Ἡ τόνωσις τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἀρρώστου διὰ φράσεων κενῶν ἀποτελεῖ κατ' οὐσίαν φενάκην, διότι δὲν στηρίζεται ἐπὶ θεμελίων, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἄμμου.

Ἀπόδειξις τούτων εἶναι ὅτι οὐδόλως ἐπιτυχάνει ἢ τοιαύτη ἀντιμετώπισις τοῦ ἀρρώστου καὶ ὁ τελευταῖος, παρ' ὄλην τὴν καταβληθεῖσαν προσπάθειαν πρὸς τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ του, περιπλανᾶται ἀγωνιῶν ἀπὸ θεράποντος εἰς θεράποντα, ζητῶν τὴν θεραπείαν του, ὅπως ἐκεῖνος τὴν φαντάζεται καὶ τὴν ἀπαιτεῖ. Ἐφ' ὅσον ὁ θεραπεύων ἀποβλέπει μόνον εἰς τὸ σῶμα, δηλαδὴ πρὸς τὴν μίαν πλευράν, δὲν παρέχει εἰμὴ θεραπείαν τῆς νόσου καὶ οὐχὶ τοῦ νοσοῦντος. Καὶ ὅμως ὁ φυματικὸς προσέρχεται ὀλόκληρος ὡς ἐνιαῖον σύνολον, σῶμα καὶ ψυχὴ, διὰ τὴν νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειάν μας. Καὶ τὴν στιγμὴν αὐτὴν τὸ περισσότερο πάσχον μέρος εἶναι ἢ ψυχὴ τοῦ ἀρρώστου καὶ ὅπως λέγει ὁ Duhamel ἐκεῖνο ποὺ τὸν κάμνει δυστυχέστερον δὲν εἶναι ἢ ἀλλοίωσις, δὲν εἶναι ὁ βάκιλλος, εἶναι τὸ πνεῦμα. Διὰ τοῦτο εἶναι διττὸν πλέον τὸ καθῆκον τοῦ ἱατροῦ. Ἀντιμετώπισις τοῦ ἀρρώστου ὀλοκλήρου ὡς ὀλόγητος ψυχοσωματικῆς. Ἀντιμετώπισις βεβαίως τοῦ φυματικοῦ ἀρρώστου μὲ ὅλα τὰ μέσα ποὺ μᾶς δίδει ἢ σύγχρονος φυματιολογία διὰ τὴν σωματικὴν πάθησιν. Ἀλλὰ ἀντιμετώπισις καὶ ὄλων τῶν ψυχικῶν προβλημάτων του, τὰ ὁποῖα τὸν βασανίζουν τὴν ὥραν ἐκείνην, τὸν κάμνουν νὰ ὑποφέρῃ περισσότερο σωματικῶς καὶ δὲν ἐπιτρέπουν εἰς τὸν ὄργανισμόν του νὰ ἀντιδράσῃ καταλλήλως κατὰ τῆς νόσου.

Ἀντιμετώπισις ὅμως πλέον τοῦ ἀνθρώπου-ἀρρώστου ἀπὸ τὸν ἀνθρωπον-ἱατρὸν. Διότι μόνον ὅταν ὁ ἴδιος, ὡς σῶμα καὶ ψυχὴ, θὰ ἴδῃ τὸν συνάνθρωπόν του, τότε θὰ κατορθώσῃ νὰ παράσχῃ καὶ τὴν ἀναμενο-

μένην παρὰ τοῦ ἀρρώστου θετικὴν βοήθειαν.

Χωρὶς νὰ παραβλέψη ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὴν ἐξέλιξιν τῆς νόσου, θὰ προσέξῃ καὶ εἰς τὴν ἀπειρίαν ὄλων ἐκείνων τῶν παραγόντων, οἱ ὁποῖοι παρεμβάλλονται καὶ μεταβάλλουν τοὺς νόμους αὐτοὺς ἐπὶ τὰ βελτίω ἢ τὰ χείρω. Οἱ παράγοντες αὐτοί, φυσιολογικοί, ψυχολογικοί, ἠθικοί, οἰκογενειακοί, κοινωνικοί, ἀσκοῦν τεραστίαν ἐπίδρασιν καὶ ὁ ἰατρὸς μελετῶν μὲν αὐτοὺς θὰ τοὺς κάμῃ νὰ ἐνεργήσουν ἐπωφελῶς, παραβλέπων δὲ αὐτοὺς θὰ τοὺς ἀφήσῃ νὰ ἀκολουθοῦν τὴν κακὴν ἐπίδρασίν των καὶ νὰ καταστρέφουν τὴν ζωὴν τοῦ ἀρρώστου.

★

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω θὰ ἠδυνάμεθα σχηματικῶς νὰ καθορίσωμεν δι' ὀλίγων τὴν ἐπιβαλλομένην ἀγωγὴν κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους, τὰς ὁποίας ὑποχρεωτικῶς θὰ ἀντιμετωπίσῃ ὁ φυματικός ἀρρώστος.

Τὴν περίοδον τῆς ἀποκαλύψεως τῆς νόσου.

Τὴν περίοδον τῆς θεραπείας.

Τὴν περίοδον τῆς κλινικῆς ἰάσεως καὶ ἀποθεραπείας.

Καὶ πρῶτον ἡ περίοδος τῆς ἀποκαλύψεως τῆς νόσου.

Δεινὴ ἡ θέσις τοῦ φυματικοῦ ἀρρώστου ἀντιμετωπιζομένου ὡς ἀνθρώπου, κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀποκαλύψεως εἰς αὐτὸν τῆς νόσου. Οἱ περισσότεροι τῶν ἀρρώστων ὑφίστανται ψυχικὸν κλονισμόν, διότι γενικῶς οὐδεὶς εἶναι προητοιμασμένος διὰ μιάν τοιαύτην, ὡς λέγουν, καταστροφὴν. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν τὴν τόσον κρίσιμον διὰ τὸν ἀρρώστον, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἀρρώστον ὁ θεραπεύων, προσλαμβάνει τοιαύτην σπουδαιότητα, ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος ὅτι ἀπὸ αὐτὸν ἐξαρτᾶται τὰ μέγιστα καὶ ἡ μελλοντικὴ πορεία τῆς νόσου. Ὁ τρόπος δὲ αὐτὸς ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν προσωπικῶν πεποιθήσεων τοῦ ἰατροῦ, ὅτι ὁ εὐρισκόμενος ἐνώπιόν του ἀρρώστος δὲν ἀποτελεῖ τίποτε τὸ μηχανικόν, ὅπως ἡ ξηρὰ ἀρνητικὴ ἐπιστήμη ἔτεινε νὰ μᾶς τὸν

παρουσιάσῃ. Δὲν εἶναι μόνον τὸ σύνολον ἀντιδράσεων φυσικῶν καὶ χημικῶν-ὑπάρχει εἰς αὐτὸν πέραν αὐτῆς τῆς πραγματικότητος, τῆς προσιτῆς εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν μας ἔρευναν, μίᾳ ζώνῃ ἀνεξιχνίαστος καὶ ἀνέκφραστος, ἢ ὁποῖα ἐκτρέπει καὶ διαταράσσει τὰς προβλέψεις καὶ τὰς ὑλιστικὰς προγνώσεις.

Καὶ αὕτῃ ἡ ζώνη, εἴτε ἡμεῖς οἱ ἰατροὶ τὴν ἔχομεν ἀντιμετωπίσει ὡς ἄνθρωποι κατὰ τὰς ἀληθεῖς στιγμὰς τῆς ζωῆς μας, εἴτε τὴν ἠσθάνθημεν εἰς τοὺς ἄλλους, παριστάμενοι μετ' ἀγωνίας εἰς τὰ μεγάλα δράματα τῆς ἐσωτερικῆς των ζωῆς, αὕτῃ ἡ ζώνη εἶναι ἡ πλέον σημαίνουσα τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἐκεῖνη ὅπου διαδραματίζεται ἡ ὅλη του ὑπαρξις, ἐκεῖνη ποῦ τὸν κάνει νὰ εἶναι κάτι διάφορον ἀπὸ τὸ ζῶον.

Ὁ ἰατρὸς ἐξετάζει προσεκτικὰ τὸν ἀρρώστον, χρησιμοποιοῖ ὅλας τὰς ἐπιστημονικὰς μεθόδους, καὶ ἀφοῦ θέσῃ τὴν διάγνωσίν του καὶ συστήσῃ τὴν ἐνδεικνυομένην ἀγωγὴν, τότε κατέρχεται ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ τοῦ βάθρου, συναντᾷ τὸν ἀρρώστον ὡς ἄνθρωπος τὸν ἄνθρωπον, καὶ προσπαθεῖ διὰ τῆς πραγματικῆς ἀγάπης τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται καὶ δεικνύει πρὸς αὐτόν, νὰ ἀναπτύξῃ τὴν φυσικὴν ἐπαφὴν δύο ἀνθρώπων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς προσέρχεται ἀγωνιῶν νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ ἄλλου.

Ἀπὸ τὴν στάσιν τοῦ ἰατροῦ, ἀπὸ τὸ εὐλικρινὲς ἐνδιαφέρον του, ἀπὸ τὴν ἀγάπην του, θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ ἐπιτυχία. Καὶ ὅταν δι' αὐτῶν ἐγγίσῃ ὁ ἰατρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀρρώστου, τὸ πρῶτον βῆμα ἐπετεύχθη. Ἀρχίζει καὶ κερδίζει τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἀρρώστου, ὁ ὁποῖος πλέον ἀνοίγει τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον καὶ ὁμιλεῖ. Οἱ φόβοι του, αἱ ἀγωνίαι του, διασκεδάζονται. Ἐκθέτει τὰ προβλήματα του καὶ ἐπιζητεῖ νὰ γίνῃ συνεργάτης τοῦ θεραπεύοντος εἰς τὴν ἐπιβαλλομένην ἀγωγὴν. Δέχεται μὲ ὑπομονὴν τὴν νόσον καὶ οὕτω ἀπομακρύνει ὅλα τὰ ἐμπόδια τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἀπειθαρχίας του, τὰ ὁποῖα τόσον ἐμποδίζουν τὰς καταβαλλομένας διὰ τὴν ἴασίν του προσπαθείας τοῦ ἰατροῦ.

Ἀποδεχόμενος ὁμοῦς τὴν νόσον, ὑπακούει εἰς τὸν ἰατρὸν, ἀποτελεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ ὑποδειγματικοῦ ἀρρώστου τῆς ἐλευθέρας κούρας ἢ τοῦ σανατορίου καὶ ἐπιδρᾶ ἐπωφελῶς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀρρώστων.

Δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ διὰ τὸν ἄρρωστον ὁ ὁποῖος ἐξετάζεται μὲν ἐπιστημονικῶς καὶ λαμβάνει τὰς ἀναγκαίας συμβουλάς καὶ ὁδηγίας, ἐνίοτε καὶ μερικὰς συνταγὰς, δὲν βλέπει ὁμοῦς τὸ εἰλικρινές ἐνδιαφέρον διὰ τὸ ἄτομόν του ἐκ μέρους τοῦ ἰατροῦ. Ὁ τοιοῦτος, ὡς καθημερινῶς διαπιστοῦμεν, παρουσιάζει ἀντίδρασιν, ἐκδηλουμένην ἀμέσως. Ἀνικανοποίητος περιέρχεται τὰ διάφορα ἰατροεῖα, ἀμφιβάλλει διὰ τὴν θεραπείαν του, ἔχει τὰς ἰδικὰς του γνώμας δι' ἐκάστην θεραπευτικὴν ἀγωγὴν, κατακρίνει τοὺς ἰατροὺς καὶ τέλος ἐξητλημένος καὶ μὲ ἐπιδεινωμένην τὴν κατάστασιν του καταλήγει εἰς τὸ σανατόριον, τὸ ὁποῖον θεωρεῖ ὡς πολλακίς ἠκούσαμεν «φυλακὴν» καὶ ὄχι μέρος εἰς τὸ ὁποῖον πιστεύει ὅτι θὰ εὕρη τὴν ἴασίν του.

Ἐπάρχουν βεβαίως καὶ οἱ ἄρρωστοι οἱ ὁποῖοι ἀνυπότακτοι, ἐγωῖσταί, ἀγχώδεις, ψυχικῶς ἐρμητικῶς κεκλεισμένοι, δὲν προσφέρουν εὐνοϊκὸν ἔδαφος εἰς τὸν φυματιολόγον. Εὐτυχῶς οὗτοι εἶναι οἱ ὀλιγότεροι καὶ εἶναι οἱ μόνοι οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ ἴδιοι ὑπεύθυνοι τῆς κακῆς ἐκβάσεως τῆς νόσου των παρ' ὅλας τὰς προσπάθειάς τοῦ ἰατροῦ των ὅταν ἐκτελῆ ἐξ ὀλοκλήρου τὸ καθήκον του.

Σανατοριακὴ νοσηλεία — ἐλευθέρα κούρα.

Ἡ πορεία τῆς νόσου τοῦ φυματικοῦ, ὅταν οὗτος ἐκὼν ἢ ἄκων ὑποβληθῆ εἰς τὴν σανατοριακὴν νοσηλείαν, ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον τῇ βοήθειᾳ τοῦ θεράποντος ἰατροῦ, ἀντεμετώπισε τὴν νόσον.

Ἴδου ὁ ἄρρωστος ὁ ὁποῖος κατόπιν τῆς ψυχικῆς ἐπαφῆς τὴν ὁποίαν ἐπέτυχε μὲ τὸν ἰατρὸν που καὶ παρεδέχθη τὴν νόσον, εἶναι ἔτοιμος πλέον νὰ ὑποβληθῆ εἰς τὴν ἐνδειγμένην θεραπείαν. Ὁ θεραπεύων ἰατρός ἔχει καταστῆ δι' αὐτὸν τὸ ἀγαπητὸν

πρόσωπον τὸ ὁποῖον γίνεται κοινωνὸν τῶν ψυχικῶν του προβλημάτων καὶ βοηθεῖ εἰς τὴν λύσιν αὐτῶν, οἷασδήποτε φύσεως καὶ ἂν εἶναι ταῦτα. Εἶναι παρατηρημένον δὲ πόσον εὐεργετικῶς ἐπιδρᾶ ἐπὶ τῶν τύπων τούτων ἢ νόσος, ἢ ὁποῖα τὴν πρώτην στιγμὴν ἐφαίνετο εἰς αὐτοὺς ὡς μίᾳ ἀνεπανόρθωτος καταστροφή.

Μὲ ἀπόλυτον ἠρεμίαν κατὰ τὰς μακρὰς ἡμέρας τῆς κούρας, οἱ ἄρρωστοι αὐτοὶ ἀρχίζουν πλέον νὰ βλέπουν οἱ ἴδιοι πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν των κόσμον. Ἡ συνεχὴς ἀνασκόπησις τοῦ παρελθόντος των, τῶν σφαλμάτων των τῆς προτέρας των ζωῆς, ἢ ψυχικῆ των κάθαρσις ἐπαναφέρει τὴν ψυχικὴν των ἰσορροπίαν, ἢ ὁποῖα ἀπολεσθεῖσα πρὸ τῆς νόσου, συνετέλεσε τόσον εἰς τὴν ἐκδήλωσίν της. Ὅσον δὲ ἢ ψυχικὴ ἰσορροπία ἀποκαθίσταται, τόσον ἐκ παραλλήλου ἢ νόσος βελτιοῦται.

Εἶναι τόσον σαφῆ καὶ καταπληκτικὰ τὰ γεγονότα ταῦτα, τὰ ὁποῖα διαπιστώνει ὁ φυματιολόγος ἐκ τῆς καθημερινῆς πείρας, ὥστε εἶναι περιττὸν νὰ λεχθῆ πόσον ἀναγκαία καὶ πόσον ὠφέλιμος καθίσταται ἢ συμβουλή τοῦ ἰατροῦ καὶ κατὰ τὴν περιόδον ταύτην. Ἀσκεῖ μετὰ πλήρους εὐσυνειδησίας τὴν ἐπίσημον ἰατρικὴν, μὴ παραλείπων οὐδὲν τῶν ἐπιβαλλομένων. Μὲ αὐτὴν ὁμοῦς ἀποβαίνει καὶ ὁ παράγων ὁ οὐσιαστικός, ὁ ὁποῖος βοηθεῖ τὸν ἄρρωστον εἰς τὴν πρὸς τὰ ἔσω στροφήν του, ἐκ τῆς ὁποίας τόσα ἀγαθὰ προκύπτουν διὰ τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν θεραπείαν του.

Ὁ ἄρρωστος αὐτὸς μετὰ τὴν ἴασίν του ἐπανερχόμενος εἰς τὴν κοινωνίαν, ἐξέρχεται νικητὴς οὐ μόνον τῆς νόσου ἀλλὰ καὶ ἀπηλλαγμένος τῶν ἐσωτερικῶν του συγκρούσεων. Ἀντιθέτως ὁ ἄρρωστος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν εὕρε μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ἰατροῦ του ἀπὸ τὴν ὥραν τῆς ἐκδηλώσεως τῆς νόσου τὸν ὀρθὸν δρόμον διὰ τὴν θεραπείαν, συνεχίζει τὴν τακτικὴν τῆς ἀρνήσεως καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποβαίνει καταστροφή καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ἀλλὰ καὶ τοῦ περιβάλλοντός του.

Διέρχεται τὴν ἡμέραν του ἐν συνεχεῖ ἀγωνίᾳ, διότι ἠσθένησε ἐνῶ οἱ ἄλλοι εἶναι ὑγιεῖς, διότι ἢ νόσος δὲν βελτιοῦται τα-

χέως ὅπως ἐκεῖνος θέλει. Ὅλοι πταίουν διὰ τὴν νόσον του, οἱ γονεῖς του, οἱ φίλοι του, οἱ συγγενεῖς, ὁ προϊστάμενός του. Ὁ μόνος ποῦ δὲν συνετέλεσε εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς νόσου εἶναι ὁ ἴδιος. Στροφή συνεχῆς πρὸς τὰ ἔξω καὶ συνεχῆς ἀπαίτησις εὐθυνῶν ἀπὸ ὄλους. Καταφέρεται κατὰ τῶν ἰατρῶν του, κατὰ τῆς θεραπείας, κατὰ τοῦ προσωπικοῦ, καθ' ὄλων. Αἱ ἡμέραι του εἶναι ἀγωνιώδεις, αἱ νύκτες του ἐφιαλτικά.

Κατανοεῖ τις ποῖαν σημασίαν ἔχει διὰ τὸν ἄρρωστον αὐτὸν ἢ βοήθεια ἢ προσωπική παρά τοῦ ἰατροῦ του. Ἄγῶν δυσχερῆς ὁ ὁποῖος θὰ ἀχθῆ εἰς πέρας μόνον ὅταν ὁ ἰατρὸς τοῦ σανατορίου ἐπὶ θυσία τοῦ ἑαυτοῦ του, παραβλέπων πᾶσαν κόπωσιν καὶ πᾶσαν ἀδυναμίαν τοῦ ἄρρώστου, προσπαθεῖ νὰ προσεγγίσῃ ψυχικῶς τὸν ἄρρωστον. Καὶ ἔχει παρατηρηθῆ ὅτι μὲ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν πραγματικὴν ἀγάπην συνετελέσθησαν θαύματα καὶ ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ ἄρρώστου μεταβάλλεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ μεταμορφοῦται. Ἄλλως ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐπιμένουν καταλήγουν κακῶς. Εἶναι δὲ γνωστὴ εἰς τοὺς φυματιολόγους ἢ φράσις ἢ ἀναφερομένη συχνότατα ἀπὸ τοὺς ἄρρώστους αὐτοὺς, ὅταν ἡ κατάστασις των ἐπιδεινωθῆ καὶ βαίνῃ πρὸς τὸ μοιραῖον: «τὸ κεφάλι μου φταίει καὶ κανεὶς ἄλλος». Εὐτυχῶς οἱ τοιοῦτοι εἶναι ἐλάχιστοι, ἢ δὲ βοήθεια τοῦ ἰατροῦ καθίσταται σχεδὸν πάντοτε καρποφόρος, ὅταν οὗτος ἐκτελέσῃ πλήρως τὸ καθῆκον του καὶ μὲ τὴν ὑπομονὴν του βοηθήσῃ τὸν ἄρρωστον νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰς ἐσωτερικὰς του συγκρούσεις.

Τὴν μεγάλην δὲ εἰσέτι ἀξίαν τῆς ψυχικῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἄρρώστου παρά τοῦ ἰατροῦ πιστοποιεῖ ἐπίσης ἢ καθ' ἡμέραν πρᾶξις εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκεῖνας κατὰ τὰς ὁποίας δὲν ἀποφεύγεται ὁ θάνατος. Εἰς ἐκεῖνας αἰτίνας ἐξελλίσσονται μοιραίως λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς βαρύτητος τῆς νόσου καὶ εἰς τὰς ὁποίας ὅταν ὁ ἄρρωστος ἔχη ἐπανεύρει τὴν ψυχικὴν του ἰσορροπίαν, ἀντιμετωπίζει καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον τελείως διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἄρρώστους.

Περίοδος κλινικῆς ἰάσεως καὶ ἀποθεραπείας.

Μετὰ τὴν φάσιν τῆς ἀποκαλύψεως τῆς νόσου καὶ τὴν περίοδον τῆς θεραπείας, ἐπακολουθεῖ ἡ ἐποχὴ τῆς κλινικῆς ἰάσεως καὶ τῆς ἀποθεραπείας τοῦ ἄρρώστου. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίοδον καταφαίνεται πλήρως ἢ μεγίστη ἀξία τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς συμβολῆς τοῦ θεραπεύοντος. Οἱ ἄρρωστοι οἱ ὁποῖοι διήλθον τὴν περίοδον τῆς θεραπείας ἀντιμετωπισθέντες ψυχροσωματικῶς ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ των καὶ ἀνέκτησαν πλήρη τὴν ψυχικὴν των ἰσορροπίαν, μετὰ τὴν θεραπείαν, ἀντιμετωπίζουν πλέον τὴν νέαν ζωὴν των ὑπὸ διάφορον ὄλως πρῖσμα. Αἱ φροντίδες τοῦ ἰατροῦ διὰ τὴν θεραπείαν τῆς νόσου των καὶ διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ψυχικῶν των προβλημάτων ἐπιφέρουν εἰς αὐτοὺς τελείαν μεταμόρφωσιν. Ἐχουν πλέον ἀποκτήσει ἐπίγνωσιν τῆς ἀξίας τῆς σωματικῆς συντηρήσεως, τοῦ σώματος αὐτοῦ τὸ ὁποῖον συνεχῶς καὶ παντοειδῶς ἔφθειραν προτοῦ ἀσθενήσουν. Ἐχουν μάθει ὁμως ταυτοχρόνως νὰ ἐρευνοῦν τὸν ψυχικὸν των κόσμον καὶ νὰ φροντίζουν καὶ διὰ τὴν συντήρησιν αὐτοῦ, πεπεισμένοι πλέον ὅτι ἐκ τῆς ἀρμονικῆς συνεργασίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἐξαρτᾶται ἡ θετικὴ ὑγεία.

Ἀποκτοῦν μίαν νέαν ποιότητα ζωῆς, ἢ ὁποία ἐξασφαλίζει εἰς αὐτοὺς τὴν νίκην κατὰ παλαιῶν παρεκτροπῶν, τὴν ἀντίστασιν κατὰ τῶν παθῶν, τὴν πραγματικὴν πειθαρχίαν τὴν ἐξαρτωμένην ἐκ τῆς ἱεραρχίας ψυχῆς καὶ σώματος.

♦ Δι' ἐκεῖνους ὁμως οἱ ὁποῖοι παρά τὰς προσπάθειας τῶν ἰατρῶν των οὐδόλως ἐπωφελήθησαν τῆς περιόδου τῆς μακρᾶς θεραπείας ἵνα ἀποκαταστήσουν τὴν ψυχικὴν των ἰσορροπίαν, ἢ πορεία τῆς νόσου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι κλασικὴ. Μὲ τὴν μικροτέραν κλινικὴν βελτίωσιν, ἐπανέρχονται εἰς τὴν ἐνεργὸν ζωὴν, ὑφίστανται παροξύνσεις τῆς νόσου λόγῳ τῆς ἰδίας ζωῆς τὴν ὁποίαν ὡς καὶ πρότερον διάγουν, ἐπιδεινώνουν τὴν κατάστασιν των καὶ συγκυκαταλέγονται εἰς τὸν ἀπείρως δυστυχῶς μεγάλον ἀριθμὸν τῶν χρονίων φυματικῶν.

οίτινες δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀκολουθήσουν τὸν ὀρθὸν δρόμον τῆς θεραπείας ἢ δὲν ἀντιμετωπίσθησαν ἐξ ἀρχῆς ὡς ἔπρεπε, καταστρέφουν τὸν ἑαυτὸν των, οἰκονομικῶς δὲ τὸ περιβάλλον των, καὶ καταλήγουν μετὰ ἄλλοτε ἄλλο χρονικὸν διάστημα εἰς τὸ μοιραῖον.

Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ὁμολογοῦν κατὰ τὰς τελευταίας των στιγμὰς πόσον οἱ ἴδιοι συνετέλεσαν εἰς τὴν καταστροφήν των. Εἶναι οἱ ἄρρωστοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι οὐδέποτε ἀντιμετώπισαν τὴν νόσον ἐν τῇ πραγματικῇ της σημασίᾳ, εἴτε ἀπὸ ἰδικόν των σφάλμα εἴτε ἀπὸ ἔλλειψιν καθοδηγήσεως καὶ οἱ ὁποῖοι κατατρυχόμενοι ὑπὸ τῶν ψυχικῶν των προβλημάτων οὐδέποτε ἐπεζήτησαν τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ψυχικῆς των ἰσορροπίας, ἐκ τῆς συνεχιζομένης διαταραχῆς τῆς ὁποίας ἡ νόσος ἐξηκολούθησε τὴν πρὸς τὸ μοιραῖον πορείαν της.

★

Δι' ὄλων τῶν ἀνωτέρω προσεπάθησα ὄσον τὸ δυνατὸν διὰ βραχέων νὰ παρουσιάσω τὴν ἀξίαν τῆς ψυχοσωματικῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ φυματικοῦ ἄρρώστου, ἀνευ τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ πλήρης θεραπεία του. Θὰ ἦτο ὁμως ἀτελής νομίζω ἡ μελέτη αὐτὴ ἂν δὲν ἐξητάζετο καὶ ἡ ἄλλη σπουδαιότατη πλευρὰ τοῦ ζητήματος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐπίσης ἐξαρτῶνται τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα. Καὶ ἡ πλευρὰ αὐτὴ εἶναι ὁ *θεραπεύων ἰατρός*, ὁ ὁποῖος θὰ ἀσχοληθῇ μετὰ τὴν ψυχοσωματικὴν θεραπείαν τοῦ φυματικοῦ ἄρρώστου.

Καὶ ὅπως εἶδομεν προηγουμένως, ἐὰν ὁ φυματικὸς ἄνθρωπος δὲν ἀντιμετωπισθῇ ὡς ψυχοσωματικὸν σύνολον, ἢ ἐπιστημονικὴν θεραπεία θὰ ἐνεργῇ πλημμελῶς. Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ὁ ἰατρός οὐδὲν τὸ θετικὸν θὰ δυνηθῇ νὰ προσφέρῃ ἐὰν καὶ ὁ ἴδιος δὲν ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἑαυτὸν του κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πεισθῇ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀποτελεῖ ἀσύντακτον ἢ συντεταγμένον ἄθροισμα κυττάρων, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἐνιαίαν ψυχοσωματικὴν ὑπόστασιν. Μόνον ὅταν ὁ ἴδιος ὡς ἄνθρωπος ὀλοκληρωμένος, σῶμα καὶ ψυχὴ καὶ αὐτός, ἀτενίσῃ τὸν φυμα-

τικὸν ὡς πάσχοντα συνάνθρωπὸν του, τότε μόνον θὰ ἀποκτήσῃ τὴν ψυχικὴν ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ καὶ θὰ τοῦ προσφέρῃ τὴν θετικὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν τόσον ἐπιθυμεῖ. Ἡ θεραπευτικὴ ἄρα ἐπιτυχία θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὴν ἐναντι τοῦ ἰδίου τοῦ ἑαυτοῦ του στάσιν τοῦ ἰατροῦ καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν τῶν μεγάλων εὐθυνῶν ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ λειτουργήματός του, ὅπως εἶναι ἡ καταβολὴ πάσης προσπάθειας πρὸς πληρῆστεραν ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν του καὶ ἡ παραδοχὴ ἐκ μέρους αὐτοῦ τῶν ψυχοσωματικῶν ἀλληλεπιδράσεων διὰ τὴν ἐκδήλωσιν καὶ πορείαν τῆς νόσου, κατόπιν τῶν προσωπικῶν του μελετῶν καὶ παρατηρήσεων. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἰατρικῆς τῆς προσωπικότητος καὶ ὄχι τῆς ἰατρικῆς τῆς νόσου. Ἡ ἐντιμος, ἢ εἰλικρινής, ἢ πλήρης ἐνδιαφέροντος, ὑπομονῆς καὶ ἀγάπης συμπεριφορὰ πρὸς τὸν ἄρρωστον. Ἡ κατανόησις τοῦ φυματικοῦ ἄρρώστου, ὡς ἀνθρώπου πάσχοντος, μὲ μέτρον τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του.

Ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὡς συνέπεια τῶν πεποιοθήσεών του. Ἡ πλήρης ἀφιέρωσις πρὸς τὸ ὑψηλὸν λειτουργήμα τῆς ἐξασκήσεως τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ὡς πρὸς κοινωνικὸν λειτουργήμα. Ὅλα αὐτὰ καὶ πλεῖστα ἄλλα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀποτελοῦν ἄρθρα τῆς ἰατρικῆς δεοντολογίας ἀλλὰ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν ὀλοκληρωμένην προσωπικότητα τοῦ ἰατροῦ, θὰ τὸν βοηθήσουν νὰ γίνῃ ὁ πραγματικὸς σύμμαχος τοῦ ἄρρώστου καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολὴν του.

Κατανοεῖ βεβαίως κανεὶς ὅτι ὁ ἀγὼν εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἀποδυθῇ πλέον ὁ ἰατρός θὰ εἶναι δυσχερής. Θὰ ἔχη οὗτος νὰ παλαίσῃ πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, πρὸς τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς, πρὸς τὴν ἔλλειψιν τοῦ χρόνου, πρὸς «ἐπισήμους» πεπαλαιωμένας ἰατρικὰς ἀντιλήψεις, πρὸς πλεῖστα ὄσα, ἅτινα θὰ παρεμβάλουν μυρία προσκόμματα εἰς τὴν ἀσκήσιν τοῦ λειτουργήματος.

Ὅταν ὁμοίως ὁ ἴδιος, κουρασμένος ἀπὸ τὴν ὑλιστικὴν θεώρησιν τοῦ ἄρρώστου, ἀνικανοποίητος ἀπὸ τὴν εὐσυνείδητον, ἀλλὰ ξηρὰν ἐφαρμογὴν ὄλων τῶν θεραπευτικῶν μέσων, ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν τῆς ψυχῆς